

La traça del retaule de Sant Marc i Santa Llúcia de Santa Maria de Mataró forma part del conjunt de plànols i traces cedits al Museu Arxiu per la família Plana. És un dibuix sobre paper, a la tinta i aiguada, de gran interès, que per les seves característiques es pot datar a finals del segle XVIII i es pot considerar pertanyent al cercle de Salvador Gurri, com indica Rafael Soler i Fonrodona, que el documenta tot seguit.

Gràcies a un croquis de Marià Ribas i Bertran, fet abans de la seva destrucció l'any 1936, es pot afirmar que va ésser construït, però no se'n coneix cap fotografia, ni se'n conserva cap resta.

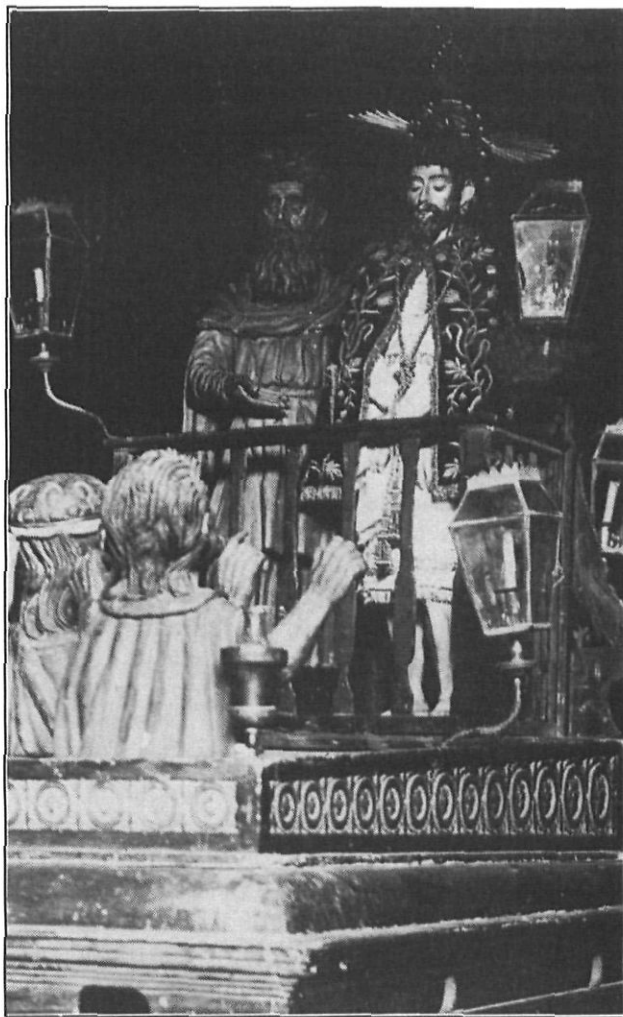
LA CAPELLA DE SANT MARC I SANTA LLÚCIA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

La primera notícia que tenim d'aquesta capella és del dos de maig de l'any 1562, data de la llicència del bisbat per obrir unes capelles entre els contraforts de la nau gòtica de l'església parroquial de Santa Maria. Una d'elles, la segona entrant a la dreta, fou destinada al culte de sant Marc i santa Llúcia, i encara avui manté la seva dedicació a la Santa.

Per una visita pastoral de l'any 1588, sabem que a la capella hi havia un retaule amb les imatges dels dos titulars, sant Marc i santa Llúcia, de les quals tenien cura la confraria pròpia formada pels artesans del vestit: teixidors, sastres, sabaters i similars¹. L'any 1713, els sastres deixaren de pertànyer a la confraria i passaren per un temps a la de l'Àngel Custodi.²

En el primer llibre de la sèrie "Funerària i Cantars", l'any 1602 trobem registrats els cultes que es feien a la capella els dies de la festa dels sants titulars, i veiem també que els sabaters hi celebraven la festa dels sants Crispí i Crispinià, *considerats, junt amb sant Marc, patrons de l'ofici*. En el llibre corresponent a l'any 1651 hi són registrats els cultes a sant Homobó, patró dels sastres.³

Desconeixem l'evolució del retaule en el transcurs dels anys i els sants que tenien veneració a la capella, però un bell dibuix de finals del segle XVIII ens la posa novament d'actualitat. Es tracta d'un disseny que medeix 69 x 40 cm, fet per a la construcció d'un nou altar i retaule destinats a aquesta capella de Sant Marc i Santa Llúcia.

Detall del Misteri de l'Ecce Homo, anomenat també «Quan lo tragueren al balcó». Era de la confraria de Santa Llúcia i es conservà fins a l'any 1936. MASMM. Arxiu d'imatges. Fotografia núm. 1898.

Aquest projecte procedeix de la donació feta al Museu Arxiu per la família Plana. El dibuix, sobre paper, a la tinta i aiguada, sense firma ni data, representa un retaule d'inspiració neoclàssica que, pel seu estil, podem considerar del cercle de Salvador Gurri.⁴

No s'ha conservat res d'aquest retaule, destruït com els altres de Santa Maria, l'any 1936, i no en coneixem cap fotografia. Tan sols un croquis fet pel senyor Marià Ribas i Bertran, abans de la seva destrucció, ens confirma que realment fou construït. Coneixem també els sants que es veneraven a la capella per la relació feta pel senyor Miquel Esquerri i Tuñí, el mateix any.⁵

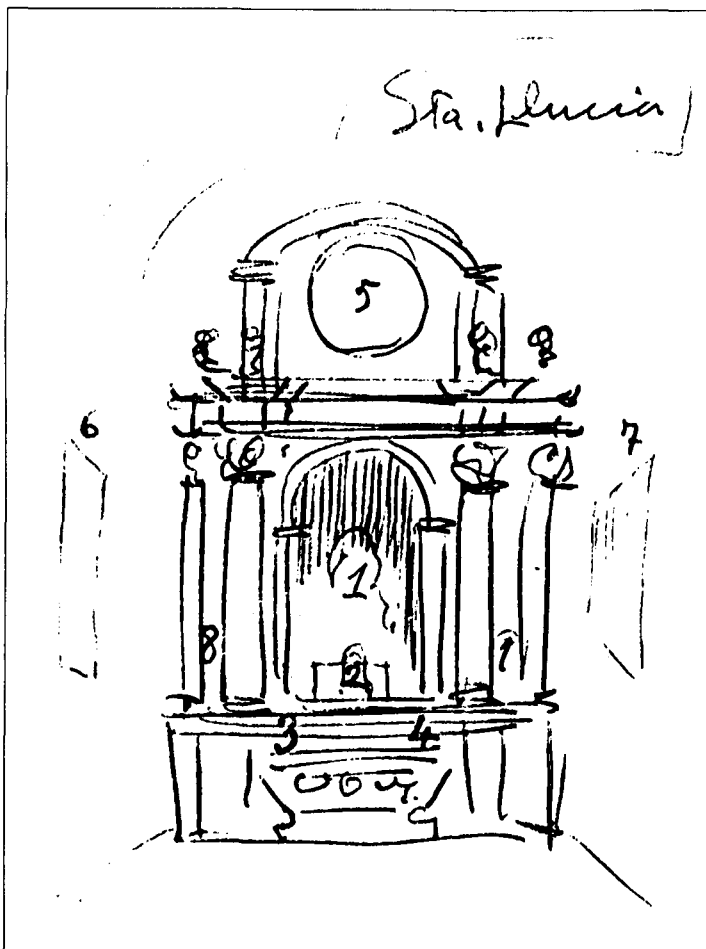
Per aquestes anotacions, sabem que en l'òval de la part superior del retaule, en lloc de l'Assumpta que mostra el dibuix, hi havia la pintura de sant Salvador d'Horta que conserva el Museu Arxiu. No creiem que fossin construïdes les grans imatges dibuixades en la fornícula principal, ja que el croquis esmentat ens presenta una sola imatge de santa Llúcia, sobre una peanya. A cada costat, entre les columnes del retaule, s'hi col·locaren les imatges de sant Marc i santa Rosa de Lima. Hi havia també dues petites figures que representaven santa Bàrbara i santa Francesca Romana.

Al centre, entre la fornícula i l'altar, es venerava una imatge de la Mare de Déu, en el mateix lloc que el disseny ens presenta l'*Ecce Homo* darrera la balustrada del pretori de Pilat.

La confraria de Sant Marc i Santa Llúcia, com les altres associacions establertes a Santa Maria, tenia el seu «Misteri» per assistir a la processó de Setmana Santa. Era el de l'*Ecce Homo*, anomenat també «quan lo tragueren al balcó»; d'aquest «Misteri», conservat fins a l'any 1936, en tenim una fotografia.

Les antigues confraries o gremis tenien com a ensenya unes grans banderes que les havíem vist portar a les processons del Corpus i de les Santes; la de Santa Llúcia era de domàs vermell i al centre tenia l'efígie de l'*Ecce Homo*.⁶

En honor de l'*Ecce Homo*, la confraria celebrava cada dissabte de Quaresma una funció a la capella, la qual cosa trobem registrada en el Llibre de Comptes dels anys 1916-1921, conservat al Museu Arxiu⁷ i també en el Llibre de música de mossèn Blanch, dels anys 1853-1867; en aquest

Croquis de l'altar de Sant Marc i Santa Llúcia fet pel senyor Marià Ribas i Bertran l'any 1936.

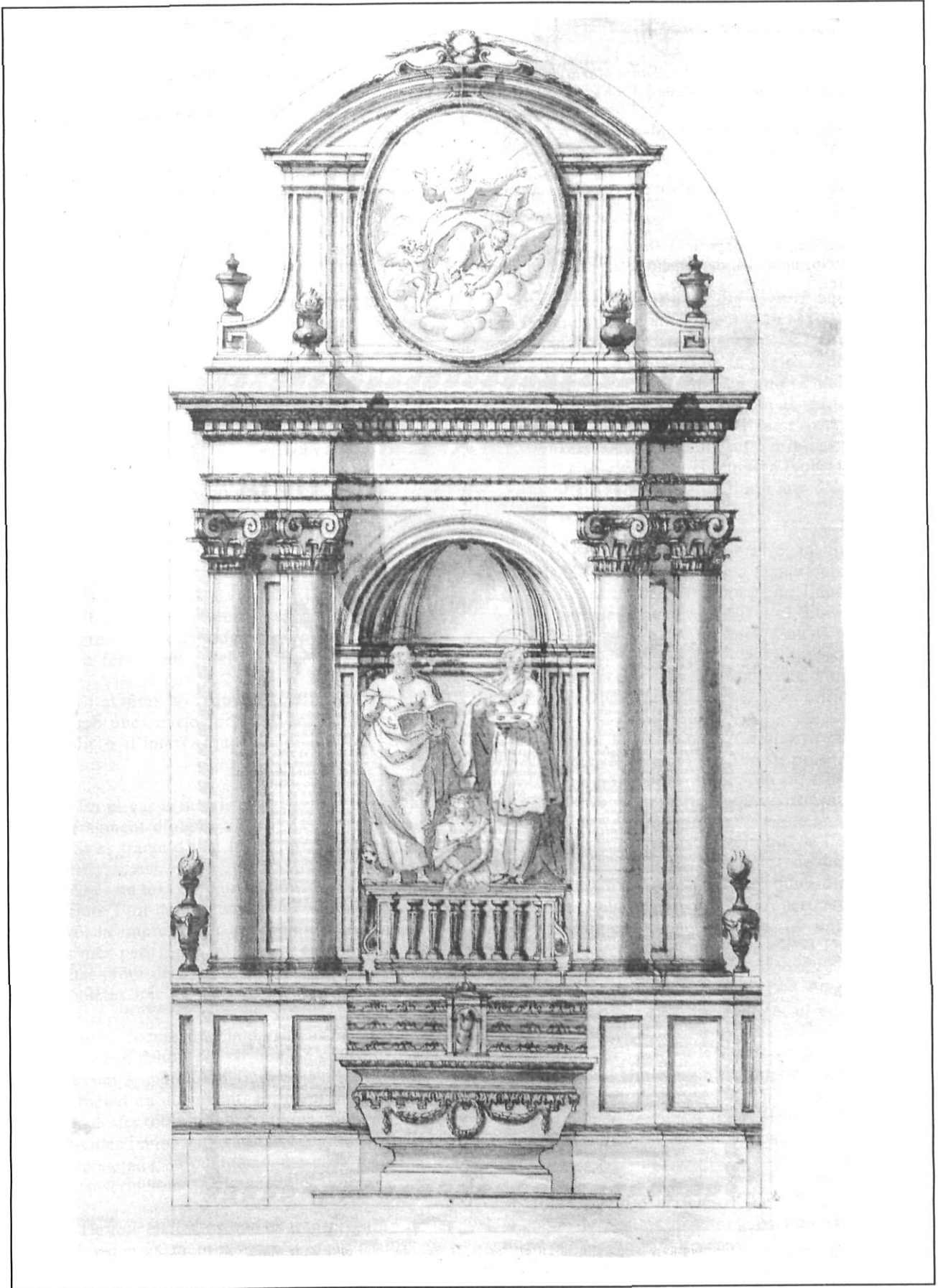
llibre, a més de les funcions dedicades a l'*Ecce Homo*, hi trobem els cultes a sant Salvador d'Horta que aquells anys encara era beat.⁸

S'han conservat i segueixen al mateix lloc en la capella els quadres de sant Ricard i sant Lleó, pintats per Enric Moncerdà l'any 1912.

Després de la guerra, totalment destruït el retaule, es posà a la capella una nova imatge de santa Llúcia i s'hi col·locà el retaule de la Mare de Déu del Perpetu Socors, salvat de la destrucció pel fet que estava situat en el vestíbul de la capella dels Dolors. L'adaptació d'aquest retaule i la decoració de la capella, fou dirigida per l'arquitecte mataroní Josep Puig i Cadafalch.

La devoció a Santa Llúcia es posa de manifest el 13 de desembre, dia de la seva festa, quan la capella, ornada amb flors i ciris, és visitada per nombrosos devots que encomanen a la santa aquest do tan valuós com és la vista.

Rafael Soler i Fonrodona

Projecte del retaule de Sant Marc i Santa Llúcia per a la seva capella a l'església de Santa Maria de Mataró.
Dibuix a tinta sèpia i aiguada sobre paper, 69x40 cms.

NOTES.

- 1.- LLUÍS FERRER CLARIANA, *Santa Maria de Mataró. La Parròquia. El Temple*, I (Mataró 1968), pp. 59 i 62.
- 2.- Museu Arxiu de Santa Maria, Esg. 7, F10 Confraria Sant Marc i Santa Llúcia.
- 3.- FERRER CLARIANA, *Obra cit.*, p. 88, i Apèndix Documental, p. 159.
- 4.- Catàleg de l'exposició *Dibuixos i Gravats* del MASMM 1996, núm. 14, descripció feta pel senyor Lluís Adan i Ferrer.

- 5.- MASMM, Esg. 1, Obra 4.
- 6.- FERRER CLARIANA, *Obra cit.* II (Mataró 1961), p. 166.
- 7.- MASMM, Esg. 7, F10. Llibre de comptes de la Confraria de Santa Llúcia, 1916-1921.
- 8.- MASMM, Esg. 5, 19, Arxiu de la Comunitat de Preveres, Llibre de música de mossèn Blanch, 1853-1867.

GOIGS EN
DE LA BENAVENTURADA
SANTA
LA DONATIS DE LA QUAL SE
PARLOU A L'ESGLÉSIA DE
SA FESTA A

ALABANÇA
VERGE Y MARTYR
LLUCIA
VENERA EN LO ALTAR DE LA
SANTA MARIA DE MATARÓ
13 DESEMBRE

Del jardí del Redemptor
puig haguereu palma i lliç,
Llúcia, per vostre martiri,
del Cel logràunos favor.

Lo tercer segle al finir
de la Era christiana
massant la Roma pagana
al món vos vareu venir:
Siracusa viu lluhir
de vostra estat lo esplendor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Ja en la vostra estat primera
descobrireu la eficàcia
ab que la Llum de la Gràcia
cerceavau ab fé sincera;
per axò us rotjà entora
la flama del Divi Amor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Essent vos tendra criatura
lo cel js us volgué provar,
quan la Mort se us va emportar
a vostra pare y ventura:
en miç de tanta amargura
tan sola Déu us calmà el plor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Donzella humil y perfecte
quedant òrfana de pare,
ab carinyo a vostra mare
cuydareu y ab gran respecte;
delsin pel camí rucie
dirijirèu cap y cor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Lo Cel us volgué dotar
de tresors y de noblesa
y ademés de gran bellesa
foreu mostra singular;
del món no us va pas mancar
lo haf s'alalagador:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

A tots los plahers mundans
jirareu prompte lo rostre
fiant lo pervindre vostra
del Senyor sole en les mans.

Així fou que en tote instantis
ohi Déu vostre clamor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Lo donzell que ab més fermesa
en matrimoni us volia,
rich y de noble familia,
vejé vostra fortaleza.
Inicte vostra puressa
ofertreu al Senyor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Ab llarga y crudel dolencia
que patí la vostra mare,
lo Cel provarvos encarej
us volgué més la paciència
a Eutiquia ab obediencia
cuydareu y ab més amor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Ab fermíssima oració
a la Verge Agueda Santa
suplicareu y ab fé tanta
que us valgué sa intercessió;
vostre mare a sa aflicció
trobà fé y a son dolor,
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Com ofrena a la mercé
que rebé la vostra mare
de molt més christiana encara
joh Llúcia! donareu fé;
vostre espòs, Christo, volgué
fesseu de Ell prebust tresor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Tan obert comportament
christiana us declarà,
y a Paescasi, lo romà,
foreu porjada al moment;
no logrà, no'l president
conquerir lo vostre cor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

De un impur lloch deslliurar
volgué Déu que us assistia,
puig que verge, al Cel volia
fesseu sempre un espill clar:
tal prodigi singular.

del juje encengué'l rencor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Ni los précha, ni les asprese,
ni'ta asota, ni les injurios,
ni de tot lo infern les furios,
guanyaren vostra anteresa;
així fou que, ab rabia ancesa,
a mort us damná el prior:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

En lo suplici arribàreu
sens deemes y sens recel,
tan sola vostres ulls al Cel
ab fé viva y santa alàreu
quan vostre esp abaxàreu
a la espasa del lictor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

En la vostra estat florida,
y essent vos bella y prehuada
en lo cel fereu la entrada,
començant la eterna vida;
gl'ia hont lo temps no's mida
seu flayrania y gaya flor,
Llúcia, per vostre martiri, etc.

De visió malvada y trista
que ana llitruu tothom implora,
puig sou, Llúcia, protectora
y advocada de la vista.
Ditxós aquell qui conquista
de vostres ulls la claror:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

Trobàren consolació
per vos y Sant Marc, mitjers,
tejidors y sabaters
dels gremis de Mataró.
Per xò tote protecció
us demanan ab fervor:
Llúcia, per vostre martiri, etc.

OREMUS

y. *Diffusa est gratia in labiis tuis.* n. *Propterea benedixit te Deus in æternum.*
Ezauadi nos, Deus salutaris noster, ut sicut de beata Lucia virginis et martyris tuæ festiuitate gaude-
mus, ita pia deuotionis erudiamur affectu. Per Christum Dominum nostrum. v. Amén.

Dictate per Salvador Elias y Rebassa en Desembre de 1880 y reimpressos en 1911 y 1920.

Fig. 11. Abadal—Mataró

Goigs a santa Llúcia en els quals es recorda, junt amb sant Marc,
la seva protecció als mitgers, teixidors i sabaters dels gremis de Mataró.
MASMM. Col·lecció Goigs de Mataró.